

## Vesienhoidon keskeiset kysymykset ja työohjelma seitsemällä Manner-Suomen vesienhoitoalueella 2028-2033

### Taustaa

Vesienhoidon tavoitteena on estää jokien, järvien ja rannikkovesien sekä pohjavesien tilan heikkeneminen sekä pyrkiä kaikkien vesien vähintään hyvään tilaan. Nyt käynnistyneen suunnittelukierroksen aikana tarkistetaan vesienhoitoaluekohtaiset vesienhoitosuunnitelmat ja toimenpideohjelmat vuosille 2028-2033 laajassa yhteistyössä ja eri tahoja kuullen. Ympäristöhallinnon kuulemisessa pyydetään palautetta vesienhoidon keskeisistä kysymyksistä, vesienhoidon työohjelmasta, suunnittelun aikataulusta ja osallistumismenettelystä sekä vesienhoitosuunnitelmasta laadittavan ympäristöselostuksen valmistelusta ja sisällöstä.

Kuuleminen on järjestetty, jotta viranomaisten lisäksi myös kansalaiset, kansalaisjärjestöt, kunnat, toimijat ja muut tahot voivat tuoda omat näkemyksensä ja asiantuntemuksensa vesienhoitoon.

Kuulemisasiakirjoissa on tuotu esille asioita, joita Suomen Vesistöpaneeli pitää tärkeinä. Tässä asiakirjassa nuo asiat tuodaan kootusti esille eikä niitä suunnata erikseen millekään vesienhoitoalueelle tai vesistölle.

### Vesistöpaneelin lausunto

Vesistöpaneelin mukaan alueelliset vesienhoitosuunnitelmat antavat hyvän ja laajan kokonaiskuvan vesistöjen keskeisistä haasteista ja toimenpiteistä niiden ratkaisemiseksi. Suunnittelu ja siihen liittyvät tarkastelut on tehty periaatteessa valtakunnallisesti yhteneväisellä tavalla. Tarkemmin suunnitelmia tutkittaessa alueiden erityispiirteet tulevat näkyviin. Järjestelmällisyys, ennakoitavuus ja toimenpiteiden toteutumisen ja vesien tilan kehittymisen valtakunnallinen seuranta ja arviointi luovat vesienhoidosta hallitun kokonaisuuden. Valmistelu on tehty laajassa yhteistyössä eri tahojen kanssa ja kuulemiset tuovat prosessiin avoimuutta.

Vesienhoito-ohjelmat sisältävät palautepyyntöjä useista kysymyksistä. Ne vaihtelevat hoitoalueittain. Otamme kantaa niistä mielestämme oleellisimpiin. Esitämme myös muutaman lisänäkemyksen.

#### 1. Yhteistyöryhmät

Vesienhoitosuunnitelmien tekeminen vaatii todella paljon ympäristöhallinnon ja sidosryhmien henkilöresursseja. **Ympäristöhallinnon yhteistyöryhmien toimintaa tulisi tehostaa siten, että ne toimisivat nykyistä enemmän aktiivisen, aidon ja kokonaisvaltaisesti vesien tilaan myönteisesti vaikuttavan yhteistyön rakentajina.** Hallinnon ylläpitämät, eri yhteistyöryhmät (mm. alueelliset kalatalouden yhteistyöryhmät, alueelliset Helmi-yhteistyöryhmät, valtakunnalliset yhteistyöryhmät, sektorikohtaiset ryhmät ym.) voisivat tehdä keskenään huomattavasti enemmän yhteistyötä ja niiden toimintaa tulisi yhtenäistää. Ko. ryhmissä on huomattavan paljon samoja henkilöitä ja ryhmät toimivat usein samojen vesistöjen ja valuma-alueiden piirissä. **Vuorovaikutuksen rakentamiseksi ja suunnitelmien toimeenpanemiseksi ryhmien toimintaa tulisi kehittää työpajamaisemmaksi ja aidosti osallistavaksi perinteisen kokousmuotoisen läpiviemisen sijaan.**

## 2. Viestintä ja koulutus

Viestinnän ja koulutuksen tarve on nostettu esiin vesienhoitosuunnitelmissa. Käsitksemme mukaan tieto vesienhoidon suunnittelusta ja siihen liittyvistä toimenpidetarpeista ei välity kansalaisille. **Suuren yleisön tietoisuutta vesienhoidon suunnittelusta ja vesien tilan parantamisen merkityksestä tulee kasvattaa, jotta mm. toimenpiteiden toteuttajajoukkoa saataisiin laajennettua.**

Viestinnän on oltava konkreettista ja ymmärrettävää ja sen kohderyhmän tulee ymmärtää, miten vesienhoito liittyy heidän arkeensa (esim. mökkijärven tila) ja miten he voivat tukea vesienhoidon tavoitteita omassa arjessaan. **Viestinnässä tulee korostaa valuma-alueelähtöisyyttä ja vesistöalueiden kokonaisuutta, jotta ymmärretään eri asioiden vaikutussuhteet. Suunnitelmien sisältöä ja termistöä tulisi avata ymmärrettävästi ja niiden sisältöä esitellä sektori- tai kohdealuekohtaisesti kentällä käytännön toimijoiden parissa.** Mukaan tulisi saada ruohonjuuritason toimijat, kuten esimerkiksi metsäkoneen kuljettajat.

## 3. Maa- ja metsätalouden hajakuormitus

**Tämä on mielestämme merkittävin Suomen vesiin kohdistuva ongelma. Valuma-alueen kuormituksen vähentämisestä tulisi luoda kansallinen agenda vastaavasti kuin aikanaan jätevesipuhdistamoiden rakentamisesta.** Jätevedenpuhdistamojen puhdistusvaatimusten yhä tiukentuessa Euroopan Unionin säädösten toimeenpanon myötä, agenda hajakuormituksen aiheuttamien haitallisten vesistövaikutusten vähentämiseksi voitaisiin lähteä toteuttamaan käynnistämällä laaja, valtakunnallinen hajakuormitushanke. **Vesistöpaneeli ehdottaa, että tämän hankkeen tavoitteena olisi luoda raamit yhteiselle toiminnalle, huomioiden vesistöjen ja niiden valuma-alueiden luonto- ja käyttöarvot.**

Vesienhoidon suunnittelua ja toteutusta varten hallinto on kehittänyt kiitettävästi **useita erilaisia avoimia karttapalveluja. Niistä tiedottamiseen ja niiden käytön kouluttamiseen on varattava resursseja,** jotta erityisesti toimenpiteiden suunnittelijat osaavat käyttää niitä tehokkaasti.

**Vesienhoidossa toimenpiteiden kohdentamiseksi tarvitaan lisää tarkempaa tietoa ja laskelmia sekä ohjauskeinoja.** ”Samassa vedessä ” – hankkeen suositus tiedon keräämisestä Suomen kaikista peltolohkoista, niiden ravinnetilasta ja peltolohkoilla tehtävistä viljelytoimenpiteistä yhteen paikkatietopohjaiseen tietokantaan on erinomainen esimerkki jo olemassa olevan tiedon tehokkaammasta hyödyntämisestä vesiensuojelun tarpeisiin. **Tätä ravinnetietokantaa voitaisiin käyttää pelloilta vesistöihin tulevan kuormituksen aiempaa tarkempaan arviointiin ja pelloilta peräisin olevan vesistökuormituksen kustannustehokkaaseen vähentämiseen kohdentamalla ympäristönsuojelutoimenpiteet tarvelähtöisesti.**

**Metsätalous** on myös yksi merkittävimmistä vesiämme kuormittavista tekijöistä. Sen piirissä toimivien osalta **koulutuksen ja neuvonnan tarve on kasvanut.** Monet metsätalouden käytännöt, kuten kunnostusojitukset ja purovesistöjen perkaukset, turvemaiden avohakkuut ja pienvesien turmeleminen kuormittavat ja pilaavat vesistöjämme edelleen. **Vesistöpaneeli pitää tärkeänä, että vesistöjen kannalta haitalliset toimenpiteet loppuvat ja siten vaikutetaan vesien tilaan parantavasti.**

Vesistöpaneelin mielestä metsätalouden tulevaisuuden haasteena on erityisesti turvemaiden metsien lisääntyvästä uudistamisesta aiheutuvan vesistökuormituksen hallinta sekä parhaiden vesiensuojelukäytäntöjen laaja ja laadukas käyttöönotto.

Hajakuormituksen hallinnassa vaikuttavimmat keinot perustuvat tällä hetkellä vapaaehtoisuuteen. **Vesistöpaneelin mielestä lainsäädäntöä ja ohjauskeinoja olisikin kehitettävä velvoittavaan suuntaan. Myös lainsäädännön tulkintaa tulisi yhtenäistää ja mukauttaa nykyisiin vesienhoidon vaatimuksiin.** Vesitalouslupien pysyvyyssuoja vanhoille vesistöarakenteille hidastaa toimeenpanoa. **Se tulisi vesistöpaneelin mielestä purkaa. Vesistöpaneeli esittää myös kompensatiojärjestelmien mahdollisuuksien ja käyttöönoton kehittämistä vesienhoidossa.** Ohjauskeinojen osalta olemassa olevat taloudelliset tukijärjestelmät eivät ole riittäviä tai niitä ei hyödynnetä optimaalisesti. **Vesistöpaneelin mielestä tilanne on korjattava.**

#### 4. Alueelliset verkostot

**Kansalaiset tarvitsevat tukea lähivesiensä kunnostukseen.** Vesienhoitosuunnitelmissa ja niihin liittyvissä toimenpideohjelmissa esitetyt vesien tilan parantamistoimet koskevat useita tahoja. **Vesien tilan parantamiseksi ja vesistöjen käyttöarvojen turvaamiseksi myös muuttuvissa olosuhteissa tarvitaan kokonaisvaltaista, koko valuma-alueen toiminnot kattavaa näkemystä.** Etenkin vesistöjen kunnostamisessa toteuttamisen päävastuu on alueellisilla ja paikallisilla tahoilla. Tämä edellyttää toimivaa alueellista verkostoa alueen kaikkien osapuolten mukaan saamiseksi.

Suunnitelmien käytäntöön vieminen on paikoin erittäin haastavaa, koska alueelta ei löydy vesistöjen kunnostukselle sopivaa koordinaattoria tai toteuttajaa ja koordinoinnille ei ole saatavissa rahoitusta. Valtio myöntää avustuksia kunnostustoimenpiteiden toteutukseen, mutta hankeosaamisen ja omarahoituksen puute heikentää avustusten hyödyntämistä tai rahoituksen kohdentumista keskeisiin, vesienhoitosuunnitelmissa tunnistettuihin kohteisiin. **Valuma-alueitasoisen kunnostuksen suunnittelun ja toteutuksen mahdollistamiseksi olisi tuettava alueella toimivien verkostojen syntymistä ja ylläpitämistä sekä varattava tukea aihepiiriin erikoistuville yrityksille, jotka voivat toimia valtakunnallisesti.**

#### 5. Vesistöjen kunnostukset

**Vesistöjen kunnostustoimenpiteiden toteuttamiseksi tarvitaan nykyistä enemmän konkreettista neuvontaa sekä selkeitä ja yleistajuisia ohjeita.** Omarahoituksen hankkimiseen ja hankkeiden rahoitusohjan laajentamiseen **tulisi luoda toimintamalleja,** joiden kautta vesistöjen käyttäjät ja kunnostuksista hyötyvät tahot, esimerkiksi maanomistajat, osallistuisivat aktiivisesti rahoitukseen. **Kunnostettavien kohteiden ja käytettävien menetelmien priorisointi on vesienhoitosuunnitelmien tavoitteiden toteutumisen kannalta tärkeää.**

#### 6. Ilmastonmuutokseen varautuminen ja seurannat

**Ilmastonmuutokseen on varauduttava seurannan ja tutkimuksen avulla.** Useiden vesistöjen ja vesimuodostumien osalta sekä seurantatietoa että muuta tarvittavaa tietoa on vähän. Puutteellinen tietopohja luo epävarmuutta sekä luokitteluun että toimenpiteiden suunnitteluun. Ilmastonmuutoksen arvaamattomat seuraukset luovat uusia haasteita. **Olosuhteiden muuttumisen vaikutukset luokittelun perusteluiden muutostarpeiksi tulisi Vesistöpaneelin**

mielestä selvittää. Vesienhoitosuunnitelmissa tulisi myös ottaa huomioon nykyistä vahvemmin sadannan lisääntymisen vaikutukset säännöstelyjen muutostarpeisiin.

Ilmastonmuutokseen varautumiseksi seurantojen pitkäaikaiset aikasarjat ovat arvokkaita. **Näemme aikasarjojen jatkuvuuden turvaamisen ja kunnostustoimien vaikutusten seurannan sekä vesien tutkimuksen erittäin tärkeäksi.** Vesien ja valuma-alueiden ongelmien ratkaiseminen tarvitsee **uusia menetelmiä**, joiden toimivuudesta saadaan tietoa ainoastaan seurannan ja tutkimuksen kautta. **Veden pidättäminen valuma-alueella ja luontopohjaisten ratkaisujen laajaa hyödyntäminen ovat avainasemassa ilmastonmuutokseen varauduttaessa.**

## 7. Vesistöjen tummuminen

Suomen vesistöt, kuten lauhkean vyöhykkeen vedet yleensäkin, tummuvat. **Vesien tummumisen vaikutus niiden ekologiseen luokitteluun on syytä selvittää ja laatia ohjeet luokittelun toteuttamiseksi.**

## 8. Yhteistyö yli sektorirajojen

**Sektorirajat ylittävää yhteistyötä on lisättävä hajakuormituksen hillitsemiseksi.** Näkemyksemme mukaan yhteistyötä ja -toimintaa tarvitaan hallinnon eri sektoreiden välille selvästi nykyistä enemmän. Eri sektorit eivät kohtaa eikä yhteistoimintaa ole riittävästi. Vesienhoitosuunnitelmien ja biodiversiteettistrategian tavoitteita tulisi edistää yhdessä ja valtion rahoitusta tulisi kohdentaa sektorirajat ylittäviin hankkeisiin. **Erytisen tärkeänä näemme vastikään julkaistun Valuma-alue suunnittelun tiekartan (MMM, YM) ja sen toimenpidesuosituksen läheisen kytkemisen vesienhoidon suunnitteluun.**

Vesistöpaneelin työ on tärkeä avaus valtakunnallisen, sektorirajat ylittävän yhteistyön lisäämiseksi.

*Tohmajärvellä 16.6.2024*

*Timo Huttula  
Vesistöpaneelin pj.  
Puh. 040 5322560  
Email: timohuttula829@gmail.com*

*Markku Marttinen  
Vesistöpaneelin vpj.  
Puh. 044 7599717  
Email: k.markku.j.marttinen@gmail.com*

*Lisää tietoa Vesistöpaneelistä : - [Vesistöpaneeli - Suomen vesistösäätiö \(vesistosaaatio.fi\)](https://www.vesistosaaatio.fi)*